

2. ముసాఫరులు

వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1. జాషువా 'ముసాఫరులు' లో చెప్పిన విశేషాలెట్టివి? (లేదా)
2. జాషువా 'ముసాఫరులు' లో చేసినహితబోధను తెలుపుము. (లేదా)
3. భారతదేశంలోని మంచి చెడ్డలను జాషువా ముసాఫరులలో ఏ విధంగా నిరూపించారు. (లేదా)
4. జాషువా కవితా వైశిష్ట్యాన్ని మీ పాఠ్యభాగం ఆధారంగా రాయండి. (లేదా)
5. భారతదేశంలోని పరిస్థితులను జాషువా ముసాఫరులలో ఎలా చూపించారు. (లేదా)
6. ముసాఫరులలో జాషువా నిరూపించిన విశ్వమానవతను వివరించండి.

జ. కవి పరిచయం : గుఱ్ఱం జాషువ 1895 సెప్టెంబర్ 28న వినుకండలో వీరయ్య, లింగమాంబ దంపతులకు జన్మించారు. ఈయన కవితావ్యాసంగంలో అందెవేసిన చేయి. అందుకే నవయుగ చక్రవర్తి, కవికోకిల, మధురశ్రీనాథ, పద్మశ్రీ, కవితావిశారద, కవిదిగ్గజ, పద్మవిభూషణ్, కళాప్రపూర్ణ వంటి బిరుదులను అందుకున్నారు. ఖండ కావ్యాలకు అఖండ ఖ్యాతిని అనంతవ్యాప్తిని తెచ్చాడు. ప్రస్తుతం ఈ పాఠ్యాంశం 'ముసాఫరులు' అనే ఖండకావ్యంలోని ఒక భాగం.

ముసాఫరులు అంటే బాటసారులు లేదా యాత్రికులు. 'ముసాఫరులు' కావ్యంలో ఒక ఆత్మ పరలోకానికి వెడుతుండగా, పరలోకం నుండి మరో ఆత్మ భూలోకానికి ప్రయాణం అవుతుంది. ఈ రెండు ఆత్మలూ చంద్రలోకంలో కలుస్తాయి. భూలోకం నుండి పరలోకానికి వెడుతున్న వీరుడి ఆత్మ ఒకరినొకరు ఆయా లోకాలలోని స్థితిగతులను గురించి ప్రశ్నించుకుంటాయి. ఈ నేపథ్యంలో భూలోకం నుండి వస్తున్న ఆత్మ చెప్పిన జవాబులే మన ముసాఫరులు పాఠ్యభాగము.

కవులను గూర్చి : కవులు, విశ్వమానవ గోత్రీకులు. వారు దేశానికి, కులమతాలకూ అతీతులు. అటువంటి విశ్వనరులైన కవుల తలలపై కూడా, లోకులు కులము రంగును పూస్తున్నారు. ఆ అంటించిన కులం రంగును పోగొట్టాలంటే, లక్ష సబ్బులు కూడా సరిపోవు. కవులుగా తమకు ఎలాంటి భేదాలూ లేవనీ తాము విశ్వనరులమనీ చెప్పుకున్నారు. ఈ లోకం మాత్రం ఆ కవులకు, కర్మసిద్ధాంతాన్ని అంటగడుతోంది.

“తొలగిపోవడు లక్షసబ్బులకు గూడ”

కవుల తలపై కులం రంగును పూస్తోంది. లక్షసబ్బులతో తోమినా ఆ రంగు పోదు. కవులపై కులం ముద్ర వెయ్యడం తప్పనీ, కవులు కులమతాలకు అతీతులమని, ఇక్కడ జాషువా తెలిపారు.

లోకము - ముసాఫరు భానా : మానవులకు ఈ లోకం, ఒక సత్రము వంటిది. ఇక్కడ కొంత కాలం ఉండి తర్వాత తమ శరీరాన్ని విసర్జించి వారు తర్వాత ప్రయాణం కొనసాగిస్తారు. అంటే ఈ జీవితం తాత్కాలికమైనది. ప్రయాణంలో ఒక మజిలీవంటిది. ఎవరూ శాశ్వతంగా ఈ భూమిపై ఉండరు.

“మతపిచ్చి ముదిరి యన్యుల మతము న్నిరసించి”

ఈ భూలోకంలో మతపిచ్చి పెరిగింది. ఒక మతం వారు ఇతర మతాల వారిని విమర్శిస్తారు. నిరసిస్తారు. ఆ కారణంగా తమ మతగౌరవాన్ని మంట కలుపుతారు. దాని ఫలితంగా ఎప్పుడూ కలహాలు తెచ్చుకుంటారు. మతసామరస్యం అవసరమని జాషువా ఇక్కడ తెలిపారు.

చదువుకున్నవారి గురించి : చదువుకున్న వారందరూ బుద్ధిమంతులు కారు. అలాగే వారంతా లోకకల్యాణాన్ని ఆశించే గొప్ప దయాశీలురు కూడా కాదు. విద్యావంతులైనవారు కూడా కీడునుకల్గించే పనులు చేయడంలో నేర్పరులై ఉంటారు. వారు ప్రజల నుండి డబ్బులు సంపాదిస్తూ ఉంటారు. వారు ప్రజలను పీడిస్తూ ఉంటారు. తమగౌరవం కోసం కుయుక్తులు పన్నుచూ మాయలు చేయడంలో నేర్పరితనం కలిగి ఉంటారు. ఈ లోకం వారి నిజ స్వరూపాన్ని గుర్తించక వారిని గౌరవిస్తుంది.

ప్రజల విభిన్న మనస్తత్వాలు : లోకంలో ప్రజలు వేరు వేరు అభిప్రాయాలు కల్గి ఉంటారు. ఒకతెగకు ఒక వ్యక్తి మంచివానిగా ఉంటాడు. అదే వ్యక్తి మరొక తెగకు దుర్మార్గుడౌతాడు. అలాగే ఒక వర్గానికి చెడ్డవాడైన వ్యక్తి మరొక వర్గానికి మంచివాడౌతాడు. ఒకడు ఔనన్న పనిని మరొకడు కాదంటాడు. ఒక్కొక్కసారి బుట్టలన్ని వెట్టివి ఔతాయి. అనగా ఈ లోకంలో ప్రజలలో ఏకాభిప్రాయం లేదు. ఒకరి ఆలోచనల్ని మరొకరు అంగీకరించరు.

సత్యధర్మాలు - పాపపుణ్యాలు : ఈ లోకంలో ధర్మం సత్యం అనే పదార్థాలు దుకాణాల్లో దొరకవు. అంగళ్ళలో నిత్యము లభించే రత్నమాణిక్యాలు మనిషి చనిపోయిన తర్వాత వెంట వెళ్ళవు. ఈ లోకంలో పాపపుణ్యాల భయం ఎక్కువ. ఒకేపనిని ఒకరు పుణ్యము అంటే మరొకరు దానిని పాపము అంటారు. మృత్యువు దృష్టికి వీరిద్దరూ ఒక్కటే.

భూలోకంలో విద్యలు : ఈ లోకంలో పూర్వ సంప్రదాయాలను, దేవతలను, వెట్టి నమ్మకాలను బ్రతికించే విద్యలే నేర్పిస్తారు. హేతువాద విద్యలు ఇక్కడ లభించవు. భారత భాగవత గ్రంథాలలోని పురాణకాలంలోని రాజుల శృంగాల క్రీడలు గారెలు తిన్నట్లు వీనుల విందుగా ఉంటాయి.

గాంధీజీ : ఈ లోకంలో ప్రతి పల్లెలో బాపూజి బంగారు విగ్రహాల్లో ప్రత్యక్షమై హితాన్ని ఉపదేశిస్తారు. మంత్రులు భారత ప్రజలు కోరికలకు అనుగుణంగా పరిపాలనా రథాన్ని నడుపుతూ ఉంటారు. దేశము శాంతితో నిండి ఉంటుంది.

వేదాంతులు : ఈ లోకంలో కొందరు వేదాంతులు ఈ శరీరం మిథ్య అని అది ఎప్పుటికైనా నశించేదే అని వేదాంత వచనాలు మాట్లాడతారు. కాని వీరు దరిద్రుల ఆకలి తీర్చడానికి ఒక్క అన్నం ముద్ద కూడా పెట్టరు.

బాల్యం విశిష్టత : బాల్యంలో మనిషి మనస్సు పువ్వులా పరిమళిస్తుంది. సుగుణాలు ప్రకాశిస్తాయి. బాల్యములోని మన: స్థితి ముసలితనంలో కూడా ఉంటే తప్పక ముక్తి కలుగుతుంది.

భారతీయులు - చైనా : భారతమాత అనే గోవు తన బిడ్డల కోసం పాలను ఇస్తుంది. ఆ పాలు యికముందు దుర్మార్గులైన శత్రురాజుల పాలు కావు. చైనా రాజ్యము అనే మేఘము అకారణంగా హిమాలయాలలో ఉరుపుతోంది. భారతీయుల ప్రతాపాగ్నికి చైనా పారిపోక తప్పదు. శత్రువుల గుండెలను చీల్చి వారి నులివెచ్చని రక్తాన్ని ఆపోసన పట్టే వీర నరసింహాలు భారతదేశంలో లెక్కలేనంతమంది ఉన్నారు.

త్యాగమూర్తుల గూర్చి : ఈ లోకము ఎంతో మంది త్యాగమూర్తులకు నిలయము. ఏస్తుక్రీస్తు తన రక్తాన్ని వర్షించి ప్రేమకు పాదులు తీశాడు. గాంధీజీ స్వాతంత్ర్య సాధనకై ప్రాణాలు విడిచాడు. అహింస కోసం బుద్ధుడు తన రాజ్యాన్ని త్యాగం చేసి బిక్షాటనం చేశాడు. మహమ్మదు ప్రవక్త ఖొరాను వ్యాప్తికి దేశ దేశాలలో తలదాచుకొని దీక్షపూనాడు. అటువంటి త్యాగమూర్తుల దివ్యాత్మలు ఇహ పర లోకాల్లో శాశ్వతంగా వెలుగుండుతాయి. “భస్మమైనారు నామరూపములు లేక” వారి శత్రువులు నామరూపాలు లేకుండా భస్మమౌతారు.

కోప రోషాలు : కోపము రోషము దుష్ఫలితాలను యిస్తాయి. కోప రోషాలు అనేక విధాలైన దు:ఖాలకు నిలయాలు. కో ప రోషాలు పశు స్వభావాలు. ఇవి విజ్ఞులైన వారి చెంత చేరవు.

ధనవంతులు - త్యాగము : కొంతమంది ధనము సంపాదించి ధనవంతులౌతారు. దాన్ని వారు దాస్తారు. ఎవరికీ పిడికెడు మెతుకులు కూడా బిచ్చం పెట్టరు. వారిని చూచి మృత్యువు నవ్వుతుంది. ఇంటిలో ఖర్చు చేయకుండా దాచిన డబ్బు ఎరువుల గుట్ట వంటిది. ఎరువు పొలములో చల్లితేనే పంట పండుతుంది. కదలకుండా నీరు ఉంటే ప్రాచి పడుతుంది.

పరోపకారము : కొంతమంది తమకు ఆరోగ్యము లేకపోయినా యితరులకు మేలు చేస్తారు. వారు నవయుగానికి ఆభరణముల వంటివారు.

మాంత్రికులు : మానవుడు ఈ శరీరం విడచిన తర్వాత భూతము అవుతాడని కొందరు మాంత్రికులు స్వార్థముతో అభూత కల్పనలు చేస్తారు.

వాస్తవాన్ని గుర్తించక పోవడం : కొంతమంది అహంకారులు అజ్ఞానులు తాము చెప్పిందే వేదము అని అంటారు. “స్వర్గానికి నిచ్చెనలు వేయగల్గు ప్రబుద్ధుల్” అ ప్రబుద్ధులు స్వర్గానికి నిచ్చెనలు వేస్తారు. వారు వాస్తవాన్ని గమనించరు.

తపస్వులపై విశ్వాసం : అన్నపానాలు విడిచి తపస్సు చేసే సామాన్యుడిని కొందరు ఈ లోకంలో భక్తితో సేవిస్తారు.

వీరుడి కుటుంబం : నేను శత్రువులను నాశనం చేసి వస్తానని నా వారు అంతా ఎదురు చూశారు. నా మరణంతో వారి ఆశలు బూడిదయ్యాయి.

లోకము-యుద్ధభూమి : ఈ లోకము ఒక యుద్ధ భూమి వంటిది. మానవులకు నిత్యము ఇహలోక సంబంధమైన కోరికలు కలుగుతాయి. అందులో కొన్ని మంచివి. మరికొన్ని చెడ్డవి. మానవుడు ఆ కోరికలను జయించాలి.

ప్రజలు - జగన్మాత సంతానం : లోకంలో ఉన్న కోటానుకోట్ల ప్రజలు ఈ జగన్మాత సంతానమని వారంతా మిత్రులని భావించాలి. ఈ విధంగా జాషువా మనసులోని ఆలోచనలే ముసాఫరులు అనే పాఠ్యభాగంగా రూపొందాయి.

సందర్భసహిత వ్యాఖ్యలు

1. తొలిపోవడు లక్ష సబ్బులకు గూడ

కవి పరిచయం : ఈ వాక్యము నవయుగ కవిచక్రవర్తి గుఱ్ఱం జాషువా రచించిన ముసాఫరులు అనే కావ్యం నుండి గ్రహించబడిన ముసాఫరులు అనే పాఠ్యభాగం నుండి గ్రహించబడింది.

సందర్భము : భూలోకం నుండి పరలోకం వెళుతున్న వీరుడి ఆత్మ చెప్పిన జవాబులుగా భూలోకంలోని స్థితిగతులను గురించి జాషువా తన మనసులోని ఆలోచనలు వ్యక్తం చేస్తున్న సందర్భములోనిది.

వ్యాఖ్య : కవులకు కుల గోత్రాలు లేవు. వారు విశ్వమానవ గోత్రీయులు. అలాంటి కవులకు కర్మబంధాన్ని కట్టబెట్టి తలమీద కులం రంగు పూస్తుంటారు. లక్ష సబ్బులు పెట్టి కడిగినా ఆ కులం రంగు పోదని జాషువా చెప్పిన వైనమిది.

- 2. మంచివాడొక్క తెగకు దుర్మార్గుడగును (లేదా)
- 3. దుష్టుడొక వర్గమున మహాశిష్టుడగును (లేదా)
- 4. ఒకడొనన్నకాదను నొక్కరుండు (లేదా)
- 5. బుర్రలన్నియునొకమారు వెలివగును

కవి పరిచయం : ఈ వాక్యము నవయుగ కవిచక్రవర్తి గుఱ్ఱం జాషువా రచించిన ముసాఫరులు అనే కావ్యం నుండి గ్రహించబడిన ముసాఫరులు అనే పాఠ్యభాగం నుండి గ్రహించబడింది.

సందర్భము : భూలోకం నుండి పరలోకం వెళుతున్న వీరుడి ఆత్మ చెప్పిన జవాబులుగా భూలోకంలోని స్థితిగతులను గురించి జాషువా తన మనసులోని ఆలోచనలు వ్యక్తం చేస్తున్న సందర్భములోనిది.

వ్యాఖ్య : ఒక వర్గానికి మంచివాడైన వాడు మరొక వర్గానికి చెడ్డవాడౌతాడు. ఒకరికి దుష్టుడైన వాడు మరొకరికి మంచివాడౌతాడు. ఒకడు ఔను అంటే మరొకడు కాదంటాడు. వీటిలో ఏది మంచో ఏది చెడో చెప్పలేక బుర్రలన్ని వెట్టెక్కిపోతాయని జాషువా తెలిపారు.

✓ 6. గారెలు తిన్నట్టు శ్రుతియుగమును తనియించున్

కవి పరిచయం : ఈ వాక్యము నవయుగ కవిచక్రవర్తి గుఱ్ఱం జాషువా రచించిన ముసాఫరులు అనే కావ్యం నుండి గ్రహించబడిన ముసాఫరులు అనే పాఠ్యభాగం నుండి గ్రహించబడింది.

సందర్భము : భూలోకం నుండి పరలోకం వెళుతున్న వీరుడి ఆత్మ చెప్పిన జవాబులుగా భూలోకంలోని స్థితిగతులను గురించి జాషువా తన మనసులోని ఆలోచనలు వ్యక్తం చేస్తున్న సందర్భములోనిది.

వ్యాఖ్య : భారత భాగవత పురాణాల్లోని రాజుల శృంగార గాథలు గారెలు తిన్నంత తృప్తిగా వింటానికి ఎంతో ఆసక్తిని కల్గిస్తాయని నేటి సమాజంలోని ప్రజల స్థితిగతులను గూర్చి తెలియచేశారు.

7. పారుచున్న నీరు పంటలు పండించు (లేదా)

8. పారకున్న నీరు ప్రాచిపట్టు

కవి పరిచయం : ఈ వాక్యము నవయుగ కవిచక్రవర్తి గుఱ్ఱం జాషువా రచించిన ముసాఫరులు అనే కావ్యం నుండి గ్రహించబడిన ముసాఫరులు అనే పాఠ్యభాగం నుండి గ్రహించబడింది.

సందర్భము : భూలోకం నుండి పరలోకం వెళుతున్న వీరుడి ఆత్మ చెప్పిన జవాబులుగా భూలోకంలోని స్థితిగతులను గురించి జాషువా తన మనసులోని ఆలోచనలు వ్యక్తం చేస్తున్న సందర్భములోనిది.

వ్యాఖ్య : కొందరు ధనాన్ని సంపాదిస్తారే కాని అనుభవించరు. యింకొకరికి పెట్టరు. పారే నీరు వల్ల పంటలు పండుతాయి గాని, నిల్వ ఉన్న నీరు వల్ల పంటలు పండవు సరికదా! నీరు ప్రాచిపడుతుంది. అలాగే డబ్బు బయటకు వెళితేనే దాని ప్రయోజనం కలుగుతుంది.

11. చావులేని విద్య చదివింతు (లేదా) తద్భిన్నమైన చదువుసంధ్య లతక వచట

కవి పరిచయం : ఈ వాక్యము నవయుగ కవిచక్రవర్తి గుఱ్ఱం జాషువా రచించిన ముసాఫరులు అనే కావ్యం నుండి గ్రహించబడిన ముసాఫరులు అనే పాఠ్యభాగం నుండి గ్రహించబడింది.

సందర్భము : భూలోకం నుండి పరలోకం వెళుతున్న వీరుడి ఆత్మ చెప్పిన జవాబులుగా భూలోకంలోని స్థితిగతులను గురించి జాషువా తన మనసులోని ఆలోచనలు వ్యక్తం చేస్తున్న సందర్భములోనిది.

వ్యాఖ్య : మనదేశంలో చెప్పే విద్య పూర్వ సంప్రదాయాలకు, దేవతలకు, వెళ్ళినమ్మకాలకు చావు లేకుండా చేస్తుంది. అలాంటి విద్య తప్ప వేరేవిద్య ఇక్కడ చెప్పరని, ఆ విద్యవల్ల ప్రయోజనం లేదని నేటి విద్యావిధానాన్ని జాషువా విమర్శించారు.

12. ముసలితనంబునను గల్గి ముక్తి ఘటించున్

కవి పరిచయం : ఈ వాక్యము నవయుగ కవిచక్రవర్తి గుఱ్ఱం జాషువా రచించిన ముసాఫరులు అనే కావ్యం నుండి గ్రహించబడిన ముసాఫరులు అనే పాఠ్యభాగం నుండి గ్రహించబడింది.

సందర్భము : భూలోకం నుండి పరలోకం వెళుతున్న వీరుడి ఆత్మ చెప్పిన జవాబులుగా భూలోకంలోని స్థితిగతులను గురించి జాషువా తన మనసులోని ఆలోచనలు వ్యక్తం చేస్తున్న సందర్భములోనిది.

వ్యాఖ్య : చిన్నతనంలో పృథ్వీ పూలవలె పరిమళాలను వెదజల్లుతూ ఉండే గుణాలతో ప్రకాశిస్తుంది. వయసు పెరిగేకొద్దీ ఆ గుణాలు ఉండవు. అలా కాకుండా ఆ మంచి గుణాలన్నీ ముసలితనంలో కూడా ఉంటే ముక్తి కలుగుతుందని జాషువా సూచించారు.

13. ఈ సువార్తన్ చాటింపుము (లేదా)

14. జీవితంబు సార్థక్యమగున్

కవి పరిచయం : ఈ వాక్యము నవయుగ కవిచక్రవర్తి గుఱ్ఱం జాషువా రచించిన ముసాఫరులు అనే కావ్యం నుండి గ్రహించబడిన ముసాఫరులు అనే పాఠ్యభాగం నుండి గ్రహించబడింది.

సందర్భము : భూలోకం నుండి పరలోకం వెళుతున్న వీరుడి ఆత్మ చెప్పిన జవాబులుగా భూలోకంలోని స్థితిగతులను గురించి జాషువా తన మనసులోని ఆలోచనలు వ్యక్తం చేస్తున్న సందర్భములోనిది.

వ్యాఖ్య : ప్రపంచంలో కోట్లాసుకోట్ల జనులున్నారు. వారంతా ఆ జగన్మాత కుమారులే. వారు అందరూ ఒకరికొకరికి మిత్రులుగా భావించాలి. ప్రజలంతా జగన్మాత పుత్రులనే విషయాన్ని మిత్రులుగా ఉండవలసిందనే వార్తను ప్రచారం చేయాలి. అప్పుడే జీవితం సార్థకమౌతుందని జాషువా వసుదైక సోదర భావాన్ని స్నేహ భావాన్ని ప్రచారం చేయమంటూ ప్రబోధించారు.

సంధులు

1. పశూత్కరము = పశు + ఉత్కరము - సవర్ణదీర్ఘ సంధి
2. భారతావని = భారత + అవని - సవర్ణదీర్ఘ సంధి
3. గౌరవార్థము = గౌరవ + అర్థము - సవర్ణదీర్ఘ సంధి
4. దేహాంతరము = దేహ + అంతరము - సవర్ణదీర్ఘ సంధి
5. వసుధాధిపుడు = వసుధ + అధిపుడు - సవర్ణదీర్ఘ సంధి
6. ప్రజాభీష్టము = ప్రజ + అభీష్టము - సవర్ణదీర్ఘ సంధి
7. భూషితాంగి = భూషిత + అంగి - సవర్ణదీర్ఘ సంధి
8. దివ్యాత్మలు = దివ్య + ఆత్మలు - సవర్ణదీర్ఘ సంధి
9. ఉదారాశయులు = ఉదార + ఆశయులు - సవర్ణదీర్ఘ సంధి
10. అభీష్టానుసారము = అభీష్ట + అనుసారము - సవర్ణదీర్ఘ సంధి
11. పరోపకారము = పర + ఉపకారము - గుణ సంధి
12. మహోన్నతము = మహ + ఉన్నతము - గుణ సంధి
13. అత్యున్నతము = అతి + ఉన్నతము - యణాదేశ సంధి
14. ప్రత్యక్షము = ప్రతి + అక్షము - యణాదేశ సంధి
15. శాంత్యంగద = శాంతి + అంగద - యణాదేశ సంధి
16. కాదను = కాదు + అను - ఉత్వ సంధి
17. బుట్టలన్నియు = బుట్టలు + అన్నియు - ఉత్వ సంధి
18. రమ్మనుచు = రమ్ము + అనుచు - ఉత్వ సంధి
19. కాదిక = కాదు + ఇక - ఉత్వ సంధి
20. పాదులొనరించు = పాదులు + ఒనరించు - ఉత్వ సంధి
21. విచారమిప్పుడు = విచారము + ఇప్పుడు - ఉత్వ సంధి
22. హతమార్చి = హతము + ఆర్చి - ఉత్వ సంధి
23. అంగళ్ళయందు = అంగళ్ళ + అందు - యడాగమ సంధి

సమాసములు

1. స్వీయమతం = స్వీయమైన మతం
2. వెణ్ణినమ్మకం = వెణ్ణిదైన నమ్మకం
3. పూర్వ సంప్రదాయం = పూర్వమైన సంప్రదాయం
4. తపనీయవిగ్రహం = తపనీయమైన విగ్రహం
5. అకారణగర్హలు = అకారణమైన గర్హలు
6. కదుష్టరక్తం = కదుష్టమైన రక్తం
7. నల్లగుండె = నల్లనైన గుండె
8. సర్వరాజ్యంబులు = సర్వమైన రాజ్యంబులు
9. ఉభయప్రపంచములు = ఉభయమైన ప్రపంచములు
10. బహువిధదుఃఖములు = బహువిధమైన దుఃఖములు
11. బంధుప్రజలు = బంధువులైన ప్రజలు
12. జ్వలనజ్వాలలు = జ్వలించునవైన జ్వాలలు
13. కర్మబంధం = కర్మము యొక్క బంధం
14. కులమురంగు = కులము యొక్క రంగు
15. విశ్వశ్రేయం = విశ్వము యొక్క శ్రేయం
16. గౌరవార్థం = గౌరవము యొక్క అర్థము
17. దేహాంతరము = దేహము యొక్క అంతరము
18. శ్రుతియుగం = శ్రుతుల యొక్క యుగం
19. మంత్రశ్రేణి = మంత్రుల యొక్క శ్రేణి
20. వేదాంతం = వేదము యొక్క అంతము
21. గుణగణములు = గుణముల యొక్క గణము
22. వాయుహతి = వాయువు యొక్క హతి
23. మృత్యుగర్భం = మృత్యువు యొక్క గర్భం
24. పశుత్కరము = పశువుల యొక్క ఉత్కరము
25. పరోపకారము = పరులకు ఉపకారము
26. ఎరువుగుట్ట = ఎరువు యొక్క గుట్ట
27. భక్తున్నతి = భక్తి యొక్క ఉన్నతి
28. మతగౌరవము = మతము యొక్క గౌరవము
29. దయాపూర్ణులు = దయయందు పూర్ణులు

- (విశేషణ పూర్వపద కర్మధారయ సమాసం)
- (విశేషణ పూర్వపద కర్మధారయ సమాసం)
- (విశేషణ పూర్వపద కర్మధారయ సమాసం)
- (విశేషణ పూర్వపద కర్మధారయ సమాసం)
- (విశేషణ పూర్వపద కర్మధారయ సమాసం)
- (విశేషణ పూర్వపద కర్మధారయ సమాసం)
- (విశేషణ పూర్వపద కర్మధారయ సమాసం)
- (విశేషణ పూర్వపద కర్మధారయ సమాసం)
- (విశేషణ పూర్వపద కర్మధారయ సమాసం)
- (విశేషణ పూర్వపద కర్మధారయ సమాసం)
- (విశేషణ పూర్వపద కర్మధారయ సమాసం)
- (విశేషణ పూర్వపద కర్మధారయ సమాసం)
- (షష్ఠీ తత్పురుష సమాసము)
- (షష్ఠీ తత్పురుష సమాసము)
- (షష్ఠీ తత్పురుష సమాసము)
- (షష్ఠీ తత్పురుష సమాసము)
- (షష్ఠీ తత్పురుష సమాసము)
- (షష్ఠీ తత్పురుష సమాసము)
- (షష్ఠీ తత్పురుష సమాసము)
- (షష్ఠీ తత్పురుష సమాసము)
- (షష్ఠీ తత్పురుష సమాసము)
- (షష్ఠీ తత్పురుష సమాసము)
- (షష్ఠీ తత్పురుష సమాసము)
- (షష్ఠీ తత్పురుష సమాసము)
- (షష్ఠీ తత్పురుష సమాసము)
- (షష్ఠీ తత్పురుష సమాసము)
- (షష్ఠీ తత్పురుష సమాసము)
- (షష్ఠీ తత్పురుష సమాసము)
- (షష్ఠీ తత్పురుష సమాసము)
- (షష్ఠీ తత్పురుష సమాసము)
- (షష్ఠీ తత్పురుష సమాసము)
- (సప్తమీ తత్పురుష సమాసము)

30. దుష్కార్య కోవిదులు = దుష్కార్యమందు కోవిదులు (సప్తమీ తత్పురుష సమాసము)
31. గోరమణిమణి = గోరమణుల యందు మణి (సప్తమీ తత్పురుష సమాసము)
32. మతపిచ్చి = మతమునందు పిచ్చి (సప్తమీ తత్పురుష సమాసము)
33. పరోపకారతత్పురులు = పరోపకారమందు తత్పురులు (సప్తమీ తత్పురుష సమాసము)
34. లక్షసబ్బులు = లక్ష అను సంఖ్యగల సబ్బులు (ద్విగు సమాసము)
35. తల్లిదండ్రులు = తల్లి మరియు తండ్రి (ద్వంద్వ సమాసము)
36. పాపపుణ్యములు = పాపము మరియు పుణ్యము (ద్వంద్వ సమాసము)
37. రత్నమాణిక్యాలు = రత్నాలు మరియు మాణిక్యాలు (ద్వంద్వ సమాసము)
38. భారతభాగవతాలు = భారతము మరియు భాగవతము (ద్వంద్వ సమాసము)
39. నామరూపాలు = నామము మరియు రూపము (ద్వంద్వ సమాసము)
40. భూషితాంగి = భూషితమైన అంగము కలది (బహువ్రీహి సమాసము)
41. త్యాగమూర్తి = త్యాగమే మూర్తిగా కలవాడు (బహువ్రీహి సమాసము)
42. దివ్యాత్ముడు = దివ్యమైన ఆత్మలు కలవాడు (బహువ్రీహి సమాసము)
43. పాపపుణ్యభీతి = పాపపుణ్యముల వలన భీతి (పంచమీ తత్పురుష సమాసము)
44. శృంగారక్రీడలు = శృంగారముతోటి క్రీడలు (తృతీయా తత్పురుష సమాసము)
45. పరిపాలనా రథము = పరిపాలన అనేది రథము (రూపక సమాసము)
46. రాజ్యమేఘం = రాజ్యమనెడి మేఘం (రూపక సమాసము)
47. అకారణం = కారణం కానిది (నర్జ తత్పురుష సమాసము)
48. అగణితము = గణితము కానిది (నర్జ తత్పురుష సమాసము)
49. అచ్యుతం = చ్యుతం కానిది (నర్జ తత్పురుష సమాసము)
50. అభూతం = భూతం కానిది (నర్జ తత్పురుష సమాసము)
51. హిమశైలం = హిమం అనే పేరుగల శైలం (సంభావన పూర్వపద కర్మధారయ సమాసము)
52. భారతావని = భారతం అను పేరుగల అవని (సంభావన పూర్వపద కర్మధారయ సమాసము)
53. పరరాజధూర్తులు = ధూర్తులైన పరరాజులు (విశేషణ ఉత్తరపద కర్మధారయ సమాసము)
54. వీరసింహము = సింహము వంటి వీరుడు (ఉపామానోత్తరపద కర్మధారయ సమాసము)
55. అనంతరయానము = అనంతరమైన యానము (విశేషణ పూర్వపద కర్మధారయ సమాసము)
56. దయాపూర్ణులు = దయచే పూర్ణులు (తృతీయా తత్పురుష సమాసము)
57. కుయుక్తులు = కుత్సితమైన యుక్తులు (విశేషణ పూర్వపద కర్మధారయ సమాసము)